

Poučavanje povijesti u danskim gimnazijama

Mirela Redžić, M.A.
Vejen Gymnasium og HF

Kao što sam naslov kaže, ovaj tekst govori o danskom načinu poučavanja Povijesti i o načinima na koje nastavnici, kao pedagozi, mogu predati znanje i želju za znanjem svojim učenicima. Kako je tema ovog broja časopisa obrazovanje u ratu, članak je temeljen na praktičnim vježbama u nastavi koje se bave ratovima, ali i globalnim razmišljanjima o motiviranju mladih ljudi prema Povijesti kao nastavnom predmetu. Kako bi članak zanimao prosječnog hrvatskog nastavnika, držat ćemo se prvenstveno tema koje svaki hrvatski nastavnik poznaje: svjetskih ratova i današnje situacije u globalnoj Europi.

Danski nastavni plan rada u pojedinačnim je predmetima vrlo otvoren i na internetu dostupan svima. [Ovo je internetska adresa](#) na kojoj se može naći plan rada za Povijest u danskim gimnazijama. Cilj plana je da učenici tijekom trogodišnje gimnazije nauče: glavne crte u povijesti Danske, Europe i svijeta od antike pa do danas; promjene životnih uvjeta, tehnologiji i proizvodnji tijekom vremena; različite oblike upravljanja i različite društvene organizacije; o kulturama i susretima kultura u povijesti Europe i svijeta itd.

Članak pokušava sažeti neke od mogućih odgovora na pitanje Kako nastavnici u Danskoj realiziraju planove?. Kako odraditi idealnu nastavu za sve učenike, kompleksna je problematika i ne može se očekivati iscrpan odgovor. Međutim, čitatelji mogu pronaći bar neku inspiraciju koju onda mogu prilagoditi vlastitom izvođenju nastave. Zbog otvorenog plana rada profesori u Danskoj pristupaju predmetu različito, stoga autorica članka prvenstveno piše o praktičnom radu s učenicima iz svog kuta i o svom načinu rada.

Nastava o Prvom svjetskom ratu

Iz plana rada jasno je da fokus nije na datumima i konkretnim događanjima iz određenih ratova. Pažnja je usmjerena na mehanizme, razloge i sustave koji su doveli do ratova i posljedice na poredak u svijetu nakon tih ratova. To su razlozi zbog kojih se predavanja baziraju na saznanjima o poretku prije i poslije određenog rata, pri čemu je rat samo događaj koji je promijenio te poretke. Naravno da postoje određene činjenice koje učenici moraju znati, ali ne i mnogo detalja. Na primjer, na početku predavanja o Prvom svjetskom ratu profesor na ploči nacrtava praznu tablicu (primjer Tablica 1.) koju učenici

trebaju popuniti radeći u grupama. Na taj način učenici aktivno raspravljaju i uče koje je zemlje važno zapamtiti u vezi s ovom temom te kakve su njihove međusobne relacije.

Moćne zemlje prije rata	Moćne zemlje poslije rata

Učenici od 8 do 10 minuta raspravljaju u grupama o tome koje će zemlje upisati, a onda se sve to sastavlja i diskusija se nastavlja u plenumu. Profesor im nekad pomogne izjavom da očekuje sedam zemalja u prvoj koloni, a samo dvije u drugoj koloni. Naravno, da bi mogli odgovoriti na ovo pitanje, oni povezuju gradivo s temom o imperijalizmu koju su radili prije toga kao i sa zadaćom koju su čitali kod kuće i geografijom zemalja koja se baš u tom razdoblju dosta mijenja. Ne treba zanemariti ni činjenicu da su odgovore dobili i na prijašnjim satovima i da se podrazumijeva da ih se sad prisjete i pokažu da su razumjeli što su radili prije par dana. Sve u svemu, moraju preraditi, povezati i shvatiti sve što su već naučili i staviti to u neki novi kontekst i znanje. Međutim, nisu toliko važni njihovi odgovori o imenima zemalja, koliko argumenti zašto to misle, a i sam trening da pričaju o povijesti i nauče koristiti stručne termine. Završni ispit nakon tri godine Povijesti je usmeni i ocjenjuje upravo njihovu argumentaciju i način rada s određenom temom iz povijesti. Za to se moraju primjerenom pripremati, a pripremaju se tako da to vježbaju tijekom nastave pa je to upravo jedna od ključnih problematika nastave: kako postići da učenici u svakodnevnoj nastavi aktivno vježbaju komunikaciju o povijesti.

Plan rada prilično je otvoren i fokusi nastave kod različitih su profesora različiti. No zbog ispita, na kojem je prisutan profesor Povijesti iz neke druge škole (odabran od ministarstva), mora postojati i neki zajednički konsenzus. Zajednički konsenzus postiže se vrednovanjem metode rada učenika s novim, nepoznatim tekstovima o temama koje su obrađivali tijekom nastave. I ove metode mogu biti različite, ali važno je vidjeti koliko duboko i s koliko nijansi učenik prilazi objektivnom gledanju određene teme. U praksi to znači da, iako učenik ima političko stajalište o određenoj temi, mora biti sposoban sagledati problematiku s više strana.

Autorica ovog članka u svojoj se nastavi ne zadržava mnogo na detaljima o Prvom svjetskom ratu, ali ističe važnost učeničkog shvaćanja o besmislu rata. To je od velikog značaja zato što ova shvaćanja učenici kasnije lako mogu povezati sa svim drugim ratovima i zato što su oni budućnost države i svijeta koja će se možda pitati i donositi odluke o tome treba li voditi neki sljedeći rat. Način na koji govorimo o besmislenosti rata podrazumijeva priču o tome kako je Prvi svjetski rat počeo povodom koji uopće nije bio pravi razlog rata. Priča podrazumijeva i činjenicu da nitko nije očekivao da će rat doseći

tako velike razmjere – geografski, vremenski ili po broju žrtava (baš kao što ni učenici ne očekuju da se rat može njima dogoditi, to se uvijek događa negdje tamo daleko). Osim toga, kad se jedna određena tema prožima kroz više ratova (u ovom slučaju mehanizam besmislenosti i interesa), onda je lakše pamtiti i povezivati te ratove u određeni kontekst, što znači da povijest učenicima postaje lakša za naučiti.

Zato učenici obično obrađuju pisani izvor koji govori o dokumentu koji je izdan u Beogradu vezano za organizaciju Crna ruka. Kako bi učenici shvatili izvor, trebaju shvatiti kontekst Gavrila Principa kao mladog čovjeka (baš kao što su i oni sami), Austro-Ugarske, organizacije Crne ruka i Beograda. Zatim, kako bi mogli obraditi ovaj izvor, trebaju razumjeti kartu toga vremena, shvatiti da je postojalo Austro-Ugarsko Carstvo (za koje većina danskih učenika nikad nije ni čula), zatim spomenute interese država za proširenjem i strahove Srbije da će Austro-Ugarska ugroziti njihove granice, a naposljetku i kompleksnost Bosne i Hercegovine (na koji se mogu dograđivati kasnije kad se dotaknu rata na Balkanu iz 90-ih). U svim razgovorima i temama koje su daleko od njih, i vremenski i geografski, ova profesorica pokušava im lekciju približi nečemu što već poznaju. Na primjer, kad pričaju o Austro-Ugarskoj i Srbiji, povezuju to s velikom Njemačkom i malom Danskom koje imaju zajedničku granicu i koje su se u dalekoj prošlosti borile u pograničnim predjelima. I danas se osjeti nevolja danskog naroda kad govori njemačkim jezikom, iako to danas nema nikakvog smisla jer Njemačka je velika zemlja, blizu je i nudi mnogo mogućnosti za rad mladim ljudima iz Danske.

Također, poželjno je da učenici nauče da je Prvi svjetski rat povezan s ratovanjem u rovovima kao i da shvate gdje su bili najveći sukobi. U tom kontekstu rade s izvorom koji govori o jednom vojniku koji piše pismo kući. To znači da iz globalne povijesti i generalnih događaja u tom razdoblju silaze na mikropovijest koja pokazuje osjećaje i patnje običnih ljudi i obitelji što se opet vraća na to da se učenici mogu donekle poistovjetiti s bezizlaznom situacijom i bolnim trenucima.

Važno je i da učenici shvate isprobavanje novih tehnologija ratovanja otrovnim plinovima. Iako plinovi nisu bili toliko efikasni na duge staze ratovanja, jer su vojnici u rovovima počeli koristiti maske, to je važna promjena razmišljanja u načinu ratovanja koja kasnije dovodi do korištenja atomskih bombi i raspravama o nuklearnim ratovima. U ovom kontekstu moguće je raditi s pisanim izvorima, ali još je važnije vidjeti sliku s vojnicima iz rovova koji nose plinske maske. Odabir materijala koji se koriste u nastavi ovisi o tome što je važno naučiti, koliko vremena se ima za to i izabrati različite nastavne materijale koji potiču zanimanje, motivaciju i aktivnost.

Poslije usvajanja tih ključnih značajki profesor s učenicima razgovara o posljedicama Versajskog ugovora. Opet se vraćaju na moćne zemlje koje dijele pravdu, njihove mogućnosti, zasluge i interese. Na primjer, Amerika je ušla u rat tek kasnije, a ipak imala završnu riječ u budućem poretku zemalja. Za to vrijeme Rusija je imala najdužu liniju fronta, ali je, zbog unutrašnjih problema, bila primorana napustiti rat prije završetka i ipak nije bila svrstana među moćne pobjedničke zemlje koje su definirale budućnost Europe. Ovdje se dotiču i pitanja: Kako je to utjecalo na buduću odnos Rusije s ostalim prije spomenutim zemljama? Primjerice, Amerika nije osjetila rat na svojim prostorima za razliku od Francuske, čije je psihološko i ekonomsko stanje na potpuno drugom stupnju. Razgovara se i o želji Francuske za osvetom zbog komada zemlje i razmirica iz prošlosti. Na taj način učenici su dovedeni do shvaćanja da razumijevanje povijesti nije crno-bijela slika, već ima mnogo nijansi koje oni sami u nekim drugim situacijama trebaju dekodirati gledajući stvari iz više kutova: državnih, ljudskih, ekonomskih i političkih situacija... Činjenično je znanje važno jer se bez njega ne mogu sagledati stvari iz više kutova, ali metoda gdje učenik apstrahira činjenično stanje i s distance teži prema objektivnosti povjesničara još je važnija.

Nastava o Drugom svjetskom ratu

U nastavi o Drugom svjetskom ratu autorica članka ne fokusira se na brojne detalje samog rata, već na fašizam i nacizam kao ideologije koje su dovele do njega. Učenici rade na fašizmu i nacizmu usporedno. Shvaćajući ideološke principe fašizma, učenici su u stanju konstatirati da je jako sličan nacizmu. Opet se može koristiti isti princip s praznom tablicom koja je već prije spominjana u ovom članku (Tablica 2.). Cilj je da se na taj način aktivira shvaćanje ideologija. Naravno, ova se tablica može proširiti s još jednim redom u koji učenici mogu upisati najvažnije činjenice: tko, gdje, kad. Na taj su način učenici primorani na refleksiju o svom znanju i obnavljanju znanja.

	fašizam	nacizam
činjenice koje znaš o...		
sličnosti		
razlike		

Način na koji, između ostaloga, radimo na shvaćanju fašizma je i kroz film Čaj s Mussolinijem. Film je i dramatičan i komičan što ga čini zanimljivim i za 18-godišnjake. Film traje skoro 2 sata, ali učenici uglavnom gledaju prvih 50 ili 55 minuta. Nastavni sat u našoj gimnaziji traje 65 minuta što im ostavlja par minuta za razgovor o tome što su primijetili u filmu. U redu je ne pogledati cijeli film zato što učenici trebaju shvatiti da fokus nije u tome da se zabavljaju gledajući film, već razvijanje razumijevanja povijesnih aspekata. Aspekti o kojima pričaju su: kako to da su ljudi, obični Talijani, podržali fašizam kad danas svaki mlad čovjek u Danskoj zna da su i fašizam i nacizam loše ideologije kojih se treba kloniti. Stvar je u tome da učenici i ne znaju puno o fašizmu, ali već imaju svoje mišljenje i predrasude. Film im daje mogućnost raspraviti kako je to moguće, a i shvatiti koliko je njihovo prvobitno mišljenje jednostrano. To ne znači da trebaju promijeniti svoje mišljenje, ali upućuje ih na mogućnost razumijevanja kako ideologije imaju više nijansi.

Na početku filma scena je u kojoj su mladi i lijepi Talijani, obučeni u crne uniforme, pomažu staricama prijeći cestu. Scena je to koja fašiste prikazuje dijelom talijanskog naroda, štoviše, mladih koji su i budućnost talijanskog naroda. Čovjek lako može zaključiti da mladi koji poštuju starije i pomažu im ne mogu nositi lošu budućnost za svoju zemlju. Učenici rade i sa slikom koja prikazuje više mladih sretnih žena koje stoje na fašističkoj paradi s malom djecom u kolicima, a iz koje se jasno vidi podrška mladih majki Mussoliniju. Učenici to trebaju povezati s tim da su Mussolini i fašizam podržavali talijanske majke kao stupove talijanske obitelji koja je važna za katoličko društvo, ali i stup novog fašističkog društva. To znači da učenici trebaju povezati gradivo iz domaće zadaće sa slikom u nastavi. Drugi izvori koji se nude učenicima opisuju brigu fašističke ideologije za školovanjem djece u fašističkom duhu koje djeci daje zajedništvo i sigurnost dok god idu *pravim* putem. Ovi izvori zajedno sa scenom iz filma o prelasku preko ceste objašnjavaju zašto je većinu stanovništva bilo vrlo lako zasjeniti tom fašističkom ideologijom pa nisu uvidjeli njene negativne posljedice.

Film daje i sliku velikih sila u međuratnom razdoblju te mijenjanje njihovih odnosa što se radnja više približava Drugom svjetskom ratu. Na primjer, engleske dame koje su godinama živjele u Firenci i uživale ugled talijanskog naroda tijekom filma gube sva osnovna prava na rad i suživot i postaju neprijatelji. Jedan je Talijan prikazan kao praznoglavi Talijan koji trči za svakom suknjom koju sretne, a u isto se vrijeme boji svoje žene. Izvanbračnog sina na početku filma želi odgojiti da bude svjetski čovjek poznavanjem engleskog jezika, ali kako se situacija i politika mijenjaju, tako se mijenja i njegova želja pa sina šalje u austrijsku internatsku školu kako bi naučio njemački. Ti su mehanizmi vrlo lako vidljivi i u nekim drugim sukobima kasnije.

U stilu dekodiranja mehanizama o reakciji ljudi u određenim situacijama može se govoriti i o filmu *Val* iz 90-ih godina (originalni naziv na engleskom *The Wave*) koji opisuje eksperiment srednjoškolskog profesora o tome kako je moguće kroz vrlo kratko razdoblje napraviti ideologiju koja daje pripadnost i poslušnost velike grupe američkih srednjoškolaca – upravo kako je i Hitler uspio s njemačkim narodom i nacističkom ideologijom, iako učenici ne vjeruju da se to njima može dogoditi. Znači u pitanju je određeni mehanizam, a ne određena grupacija ljudi. Zajedništvo grupe znači osjećaj pripadnosti i sigurnosti za one koji pripadaju toj grupi, međutim uvijek će postojati oni koji ne pripadaju toj grupi. Definirajući nas istom odjećom i kulturalnim/moralnim sličnostima koje ljudi u grupi imaju, definiraju se i oni koji nisu s nama. Na primjer, u jednom razredu vrlo često imamo učenike koji se klasificiraju u jednu grupu zajedništva i to je dobro dok definicija tog zajedništva ne postane tako kruta da se i pojedini učenici u razredu ne nalaze u njima. Na primjer, pripada li učenik razredu ako ide u razred, ali ne i na zabave na koji idu svi iz razreda ili ne provodi školske odmire s ostalima iz razreda? Tu se postavlja pitanje mogu li učenici iz razreda nešto napraviti što će učiniti da se taj učenik ipak osjeća dijelom razreda? Što mogu napraviti da se razdor između *nas* i *njih* smanji?

Učenici su u istom tom projektu (naziv projekta je Tko su bile žrtve nacionalsocijalista? – tada i sada) osim na filmu *Val* radili i na vježbi o inkluziji. Na početku projekta učenici su dobili par minuta da se koncentriraju i napišu nekoliko redova o tome kad su posljednji put osjetili da nisu prihvaćeni u neku grupu drugih ljudi. Trebaju opisati situaciju, što su drugi napravili da bi se oni osjetili nepoželjnima i kako su oni reagirali na to. Jesu li se samo okrenuli od njih i pravili se da ih ne primjećuju ili su im rekli nešto, što su rekli i na kojoj osnovi itd. Na taj način projekt aktivira empatiju učenika prema ljudima koji nisu bili prihvaćeni u nekim drugim situacijama na kojima se radi u projektu. Cilj je da učenici shvate da svi mogu pripadati ili ne pripadati nekoj grupi samo na temelju definicije po kojoj se odlučuje tko je dio grupe. Osim toga, učenici su aktivni članovi društva, bez obzira na to rade li nešto ili ne i zato trebaju aktivno odlučiti pomoći drugima u društvu da se osjećaju dijelom grupe. Na primjer, mnogi naši učenici misle da je svejedno hoće li oni danas doći na sat Povijesti ili ne, ali činjenica je da nije svejedno za ostale u razredu ako bježanje sa sata postane norma, a onda sutra tim istim učenicima treba posvetiti dodatno vrijeme u nastavi jer nisu sposobni sudjelovati na istoj. Ovo je ujedno i način odgajanja svjesnog građanina jednog demokratskog društva, što znači da jedan takav građanin ima svoje privilegije, ali i dužnosti.

Drugi dijelovi ovog projekta bili su predavanje stručnjaka o koncentracijskom logoru Auschwitz, predavanje drugog stručnjaka o pripovijedanju povijesti kroz spomenike i imena ulica kojih ima, ali i onih kojih nema, posjet muzeju o izbjeglicama, razgovor sa srednjoškolcima iz Slovačke koji su radili projekt na istu temu, ali povijest Slovačke i njeno sudjelovanje u holokaustu potpuno je drugačije itd. Poslije svakog tog dijela projekta učenici su se osvrtni na diskusiju o grupiranju, tko su *mi*, a tko *oni*, definicijom i mehanizmom tog određenog grupiranja, što se događa s onima koji nisu dio grupe i što se događa s njihovom povijesti. Krajnji je cilj odgovor na pitanje što učenici mogu napraviti kako se osjećaj odbačenosti ne bi dogodio nekome drugome u njihovoj današnjici jer do holokausta se ne dolazi u odjednom, već se put prema njemu gradi polako i kroz današnjicu. Ljudi koji žive u tom trenutku vjerojatno ni ne vide krajnji cilj dok već ne budu u njemu. U početku je nemoguće shvatiti ili vjerovati da se holokaust može dogoditi, ali okretanjem leđa drugom učeniku koji je drugačiji u sadašnjosti dovodi se do razdora između *nas* i *njih*. Na primjer, vrlo često se događa da je netko od učenika u razredu malo drugačiji ili malo čudniji. Obično drugi učenici u razredu reagiraju okrećući se od tog učenika i odlazeći u druge grupe, bez da išta kažu, a svojim su postupkom rekli mnogo.

U projektu o holokaustu stavljen je fokus i na današnje izbjeglice, posebno muslimane i ljude sa srednjeg istoka, jer je općepoznato da nisu dobrodošli u dansko društvo. U školi imamo izbjeglice iz Sirije koji idu u Vejen Gimnaziju i HF i koji su bili dio ovog projekta. Upravo zato je bilo važno dotaknuti se sa svim učenicima i ove teme. Učenici su o izbjeglicama učili i tako što su slušali predavanje i razgovarali s osobom koja je nekad bila izbjeglica. Fokus predavanja bilo je pitanje kad se i kako postaje izbjeglica, a kad prestaje status izbjeglice. Izbjeglištvo se može dogoditi svakome. Tko je dobrodošao, pitanje je definicije grupe. Oni koji nisu dobrodošli, mogu postati prognanici i izbjeglice pod određenim uvjetima. Sposobni ljudi danas možda su nekad prije bili u bezizlaznoj situaciji izbjeglištva. Ovdje je ideja bila da konkretna osoba i konkretna priča dodirne duše mladih ljudi koji trebaju razviti empatiju.

U okviru istog projekta učenici su posjetili obližnje groblje gdje su Saveznici pokopani par stotina metara od njemačkih vojnika (Slika 2.). Dvojica od njih čak su i poginula boreći se jedan protiv drugoga. Jedan je bio Englez, a drugi Nijemac. Pokopani su s 15 minuta razlike i par stotina metara jedan od drugoga... Održano je i predavanje o tome kako su Nijemci, koji su u Drugom svjetskom ratu držali Dansku podčinjenom i time imali moć u Danskoj, pokopani u neposrednoj blizini njemačkih izbjeglica od kojih je najviše djece, koja su bježanjem pred Saveznicima pred kraj rata, došla kao izbjeglice pod teškim uvjetima do Danske i umrla od iznemoglosti ubrzo po dolasku. Kad su ovi Nijemci definirani kao *mi*? Kako to da su Englezi tijekom rata bili neprijatelji, a sad počasno pokopani na danskom groblju? Kad su od *njih* postali dio *nas*? I opet, baš na tom je groblju poanta o besmislenosti ratova očigledna.

U drugom školskom projektu o lokalnoj povijesti tijekom Drugog svjetskog rata učenici su posjetili lokalni arhiv u kojem su radili s lokalnim izvorima mladića koji su stradali tijekom rata i pokopani u neposrednoj blizini Vejen Gimnazije i HF. Radili su i s izvorom njemačkog zapovjednika koji je bio naklonjen danskom narodu i koji se poslije rata nastavio vraćati u Vejen sve do svoje smrti. To znači da svugdje ima ljudi koje nacionalnost ili religija ne čine lošima, već ih lošima čine njihovi postupci. U ovom projektu posebno se radilo na načinu kako se predstavljanje danske povijesti mijenja tijekom vremena. Na primjer, danska vlada pristala je biti pod Njemačkom i surađivati s njima. Tijekom te suradnje nije bilo mnogo ljudi koji su pripadali otporu protiv njemačke vlasti, što se mijenja nakon prestanka suradnje 1943. godine. Tijekom te suradnje danska vlada poziva Danca da ne pružaju otpor, a po završetku rata napravljen je dokumentarac u kojem se otpor predstavlja vrlo pozitivno, ali i prikazuje da je velik broj Danaca sudjelovao u otporu. Činjenica je da je broj pripadnika otpora po prestanku suradnje porastao, ali ne zna se koliko je točno ljudi bilo aktivno u otporu. Pretpostavlja se da brojka nije bila tako velika kao što se to predstavlja u dokumentarcu iz prosinca 1945. godine. Poslije toga učenici rade s izvorima iz 1990-ih godina, a i novijima koji pokazuju da se službeni stav Danske o ljudima iz otpora i suradnje danskog parlamenta s Nijemcima s vremenom mijenja. To pridonosi mogućnosti rasprave o tome zašto se predstavljanja patriota mijenjaju i da se interesi vodećih političara (države) mijenjaju kroz poslijeratno razdoblje. Jedna od kvalifikacija pri završnim ispitima u Danskoj upravo je ta da učenik uspije postaviti svoju analizu i shvaćanje u kontekst vremena u kojem se nalazimo i vremena o kojem govori izvor i bas zato je ova diskusija o predstavljanju povijesti iz različitih konteksta važna.

Kako motivirati učenike u nastavi?

Dosad je ovaj članak govorio o didaktičkim pristupima vezanim uz temu ratova. Učenike možemo naučiti nečemu samo ako su motivirani i žele naučiti. Zbog toga će se ostatak članka baviti pedagoškim načinima na koje profesor može motivirati učenike i olakšati im rad i koncentraciju tijekom učenja.

Kako motivirati učenike na učenje o ratovima, starim vremenima i dosadnim temama? Vremena o kojima govorimo vrlo često su stara, ali ako shvate da su mehanizmi iz tog vremena prisutni i u životima današnjice, možda mogu postići i motivaciju da ih razumiju. A što se shvati logički, lakše se i pamti. Ako počnu pamtit i povezivati sa sljedećim temama koje uče, povijest postaje lakša i zanimljivija za učenika, a onda je i profesor uspio.

Znači, aktiviranje učenika u sagledavanju stvari s više nijansi i shvaćanju mehanizma najvažnije je. Tu se podrazumijeva aktiviranje svih učenika, od najlošijeg do najboljeg u razredu. Oni rade svatko na svojoj razini, a tijekom rada postoji mogućnost razvoja. Ako im dopustimo da se isključe iz nastave i da su samo fizički u razredu, ne razvijaju se, a mogu i demotivirati druge učenike oko sebe.

Ako se učenik ponaša kao da mu je svejedno je li nešto naučio ili nije, i ne nastavlja učiti, to je vrlo često zato jer se gradivo nagomilalo i ne zna odakle krenuti. Što duže učenik ne prati nastavu i ne radi zadaću, sve je teže nadoknaditi i zato je zadatak profesora, između ostaloga, pomoći učeniku da se to ne dogodi. Na primjer, ako učenik zna da neće biti ispitivan do pred kraj semestra, to povećava vjerojatnost da će se opustiti dok ne dođe vrijeme ispitivanja. Naravno, na kraju je to učenikov problem, a ne profesorov, međutim profesor može konstrukcijom nastave pomoći učeniku da radi konstantnije dok sam ne shvati važnost konstantnog rada. Naravno, sve ovo profesori znaju, a opet iskustvo pokazuje da i nije baš lako postići željeni rezultat i aktivirati sve učenike i to svaki sat. Ipak, to bi bio idealan cilj.

Jedan od načina aktiviranja učenika planiranje je nastave koja daje mogućnost učenicima da budu aktivniji od profesora. To prvenstveno znači da bi idealno bilo da profesor ne predaje pred pločom duže od 20 do 25 minuta jer učenici poslije toga gube koncentraciju.

Idealno je da se na svakom školskom satu od 65 minuta koristite 3 različite forme rada. Jedna od njih treba biti s fizičkim pokretanjem i ne mora biti duža od par minuta. Ako su učenici umorni kad profesor dođe u razred i započne nastavu, fizička aktivnost trebala bi biti prva radna forma, a ako su odmorni i spremni za nastavu, može ju se koristiti i kasnije tijekom sata.

bolja aktivnost u nastavi – i dok su na pločama i kad se vrte u klupe kako bi nastavili raditi. Na pločama mogu, na primjer, crtati skicu Europe prije i poslije Prvog svjetskog rata. Učenici mogu crtati kartu moćnih zemalja od XII. do XVII. stoljeća i kako se centri moći kroz stoljeća mijenjaju od Venecije, Firence i Genove u XII. i XIII. stoljeću do Španjolske i Portugala u XIV. i XV. pa do Nizozemske i Engleske u XVI. i XVII. stoljeću. Dok crtaju, moraju pričati o razlozima ovih promjena. Mogu crtati i kartu Europe, Male Azije i sjeverne Afrike te religiozne centre u srednjem vijeku: Vatikan i zapadna Europa s katolicizmom, Konstantinopol i Bizantsko Carstvo s ortodoksnom religijom i kalifat s islamom. Kad su učenici ojačali u razumijevanju ove podjele moći, mogu to povezati s podjelom i raspadom Rimskog Carstva. Poanta, naravno, nije da u tome da se vidi koliko su dobri crtači jer svaka se skica prihvata, ali učenici moraju znati što pokušavaju nacrtati i to na neki način prikazati.

Te se iste ploče mogu koristiti za crtanje vremenskih crta nekog određenog razdoblja. Ponekad profesor namjerno *zaboravi* precizirati im po kojem će temelju izrađivati liniju: promjene političkih sustava, ekonomija države/carstva ili nešto potpuno drugo. Učenici započnu raspravljati o tome što treba staviti na vremensku crtu i sami određuju što je važno napisati na liniju. Ako profesor vidi da nastaje puno različitih verzija, onda se može sažeti zajednički i napraviti jednu vremensku crtu u razredu. Ponekad učenici na kraju ove vježbe kratko pregledaju ostale radove i međusobno rasprave o tome što su oni sami napravili bolje, a što mogu naučiti od drugih.

Ponekad izrađuju videoe u trajanju od 5 do 6 minuta s analizama izvora. Danas svi imaju mobitele i tehnologiju koja može snimati, a mladi vole koristiti tu tehnologiju. To njihovo znanje i želju za korištenjem tehnologije treba iskoristiti u svrhe učenja. Zamolimo ih da analiziraju izvor i snime video u kojem će ispričati što je najvažnije do čega su došli u svojoj analizi. Stariji učenici mogu se pripremati za ispit tako što će zajedno analizirati par izvora baš kao na ispitima. U početku učenici mogu raditi u paru. Što su učenici bolji, to je lakše dati im više različitih izvora i individualni rad.

Kako napraviti dobru analizu? Na pitanje je teško odgovoriti unaprijed, ali kad učenici već probaju napraviti jedan video, on se može iskoristiti da saznaju što su napravili dobro, a što bi moglo još bolje i kako. Da bi im se pokazalo kako se to stvarno radi, ali i kako se daje konstruktivna kritika drugim učenicima u razredu, može se izabrati jedan od videa koji je izradio učenik sa srednjim znanjem. Znači, učenik koji bi za taj rad dobio trojku. Svi učenici pogledaju video u parovima i pokušaju dati konstruktivnu kritiku. To znači da trebaju precizno navesti što je u tom videu napravljeno dobro, ali i ono što može biti bolje i kako. Poslije toga slijedi prikazivanje videa na razini cijeloga razreda pri čemu se video zaustavlja svugdje gdje bi se mogla dati konstruktivna kritika.

Ovo je bio pokušaj da se ukratko opišu didaktička razmišljanja autorice članka u vezi nastave Povijesti u danskoj gimnaziji. Autorica se nada da je čitateljima članak zanimljiv i da u njemu mogu pronaći inspiracije za daljnji rad. Profesori su školovani povjesničari i iskusni predavači i zato naša namjera nije bila učiti profesore i učitelje povijesti, već diskutirati o različitim načinima razmišljanja o nastavi. Ako imate bilo kakvih pitanja, možete ih poslati na mail: mirela@redzic.com. Autorica članka raduje se svakom konstruktivnom dijalogu.

Prijedlog za citiranje (APA stil):

Redzić, M. (2023). Poučavanje povijesti u danskim gimnazijama. *Poučavanje povijesti*, II(2), 56–63.